

“DER BEYÂN-İ EZÂN VE İKÂMET” ADLI RİSALEYE GÖRE BEKTAŞİ NASIL NAMAZ KILAR?

How Do Bektashi Pray According to the Risale Named “Der Beyân-ı Azan and Ikamet”?

Ali Rıza ÖZDEMİR*

ÖZ

Babagân Bektaşiliğinin temel eğitim müfredatı “Dört Kapı” adını taşır. Dört Kapının içinde onar makamdan oluşan ara basamaklar vardır ve bu ikisi birlikte “Dört Kapı Kırk Makam” olarak anılır. Şariat kapısının makamlarından birinde namaz kılmak da vardır. Bektaşilerin nasıl namaz kıldığı, erkânâmelerin yan metinlerinden oluşan abdest ve namaz risalelerinde açıkça izah edilmiştir. Bu risalelerden biri de çalışmamızın konusunu teşkil eden “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adını taşımaktadır. Hacı Bayram Veli Üniversitesi’ne bağlı Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş-ı Velî Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi kütüphanesinde “B 279 Dossier 112” arşiv numarasıyla ve *Bektaşî Erkannamesi* adıyla kaydedilen el yazması eserin içinde yer alan “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adlı eserin müellifi ve istinsah tarihi kaydedilmemiştir. Mecmuanın ketebe kısmında düşülen “sene 314 28 Şabanî’l-mu’az-zam” [Miladi 1 Şubat 1897] tarihine bakacak olursak bu eserin de aynı tarihte istinsah edildiğini düşünebiliriz. Bu makalede, söz konusu eserin önce içerik analizi yapılarak Bektaşilerin nasıl namaz kıldığı izah edilmiş, daha sonra metnin transliterasyonu yapılmıştır. Çalışmanın sonunda ise metnin orijinaline yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Babagân, Bektaşî, namaz, ezan, ikamet.

ABSTRACT

“Four Doors” is the name of Babagân Bektashism’s fundamental education curriculum. “The Four Doors and Forty Makams” refers to the pair of intermediate stairs inside the Four Doors, each of which consists of ten makams. Additionally, one of the maqams of the Sharia doors has a place for prayer. The ablution and prayer treatises, which are the side texts of the erkannames, provide a clear explanation of how the Bektashis pray. One of these treatises is called “Der-Beyân-ı Adhan and Iqame”, which is the subject of our study. The work entitled “Der-Beyân-ı Adhan and Iqame”, which is included in the manuscript recorded with the archive number “B 279 Dossier 112” and the name *Bektashi Erkannamesi* in the library of the Hacı

* Bilim uzmanı, uzman öğretmen. Milli Eğitim Bakanlığı, Erzincan/Türkiye. E-posta: etnoje-nez@hotmail.com. ORCID: 0000-0002-9046-3169.

Bektaş-ı Veli Studies Application and Research Centre in terms of Turkish Culture, affiliated to Hacı Bayram Veli University, in Ankara. The author of the work and the date of copying is not recorded. If we look at the date of “year 314, 28 Şa’bani’l-mu’azzam” (Gregorian 1 February 1897), which is written in the ketebe part of the journal, we can conclude that this work was also copied on the same date. In this article, the content of the work in question was analysed first, and how the Bektash-is prayed was explained, and then the text was transliterated. The original text is included, at the end of the study.

Keywords: Babagan, Bektashi, prayer, ezan, iqama.

Giriş

Fıkra bu ya; Bektaşî'nin biri, yolculuk sırasında bir softanın evine misafir olmuş. Yemekler yenilmiş, içecekler içilmiş, sohbetler edilmiş, derken ezan okunmuş, namaz vakti gelmiş çatmış. Ev sahibi iki güzel seccade getirip yere sermiş. Ev sahibinin namaz davetine Bektaşî hemen icabet etmiş. Namazın sonunda ev sahibi Bektaşî'ye abdesti olup olmadığını sormuş. Bektaşî büyük bir sakinlikle cevap vermiş: “A birader. Kalk namaz kılalım, dedin. Kalktım kıldım... Eğer abdest al deseydin onu da yapardım.” (Şakir, 1943: 71-72).

Bektaşîlerin¹ abdest, namaz ve oruç gibi İslam'ın temel ibadetlerine mesafeli olduğuna dair Türk toplumunun genelinde yaygın ama bir o kadar da yanlış bir kanaat vardır. Bu kanaatin yayılmasında Bektaşîler hakkında üretilen fıkraların lokomotif rol oynadığı muhakkaktır. Bektaşî fıkralarının Yeniçeri Ocağının kapatılıp Bektaşîliğin yasaklanmasından sonra Yeniçerilerin yüzyıllar içinde kazandığı saygıyı ve yarattığı korkuyu yok etmek amacıyla üretildiği (Özdemir ve Baki, 2017: 36) dikkate alındığında bu yaygın kanaatin gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Gerçekten de Hacı Bektaş Veli'den günümüze kadar namazla ilgili kayıt düşen tüm Bektaşî ulularını namazın farz olduğunu bildirmiş, bu konuda aykırı bir yoruma mahal bırakmayacak şekilde konu açıkça ifade edilmiştir (Öğe ve Taş, 2022: 303-304). Hatta Bektaşîliğin kolektif belleğini ifade eden erkânâmelerin de bir kısmında abdest ve namaz bahisleri kısa ilmihal kitaplarındaki gibi detaylı şekilde anlatılmıştır (Özdemir ve Özdemir, 2022: 81, 83). Bektaşîlik, insan-ı kâmil olma yolunda “Dört Kapı Kırk Makam” adı verilen bir yol takip eder. Aslında bir eğitim müfredatı olan Dört Kapı Kırk Makam (Özdemir, 2020a: 256-257), kendi içinde bir sisteme ve tutarlılığa sahiptir. Şeriat kapısı kendi

¹ Bu metinde Bektaşî adı, aksi belirtilmediği halde sadece Babagân kolunu ifade etmektedir.

içinde on tane makama sahiptir ve bu makamlardan biri namaz kılmayı da içerir (Özdemir, 2020b: 721-722). Başta abdestin nasıl alınacağı, abdesti bozan şeyler, ezan, ikamet, namazın nasıl kılınacağı gibi hususlar bu eserlerde açıkça bildirilmiştir. Bunlardan biri olan ve 1857 yılında çoğaltılan “Risâle-i Vudû’ ve Namaz Alâ Erkân-ı On İki İmâm” adlı risale, Öge ve Taş tarafından (2022) yetkin bir incelemeyle birlikte günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Bununla birlikte Bektaşilikte namaz gibi şeriat ibadetlerinin kişinin iradesine bırakıldığını ve toplumsal bir baskı unsuru olarak kullanılmadığını da ifade etmek doğru olacaktır. Tarikata girmek isteyen kişiden şeriat kapısına doğal olarak şeriat ibadetlerine uyması bir prensip olarak talep edilmiş, ancak diğer kişilerin kulla Allah arasına girip kişiye ait şeriat ibadetlerinin takipçisi olması hoş karşılanmamıştır.

Alevi ve Bektaşi zümrelerin tarihi tekke ve dergâhlarında şeriat ibadetlerinden namaz kılmak için inşa edilen mescitlerin varlığı günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlardan en dikkat çekenleri Hacı Bektaş Veli Dergâhında, Şücaaddin Veli Tekkesinde, Seyyid Battal Gazi Türbesinde, Abdal Musa Tekkesinde bulunan mescitlerdir (Üçer, 2018: 273). Hacı Bektaş Veli Dergâhındaki mescidin/caminin 1826’dan yani Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra inşa edildiğine dair genel bir kanaat varsa da bu bilgi doğru değildir. Çünkü bu mescit/cami Dulkadir beylerinden Şehsuvar Bey’in oğlu Ali Bey tarafından H. 926 (M. 1519-1520) yılında yaptırılmıştır (Tanman, 1996: 459-471). 1826 yılından önceki birçok Osmanlı arşiv belgesinde de Hacı Bektaş Veli Dergâhında bulunan cami/mescitle ilgili bilgiler bulunmaktadır (Maden, 2010: 314). Doğal olarak sadece yazılı belgelerde değil, maddi kültür unsurlarında da Bektaşilikte namazın varlığını takip edebiliyoruz.

Bektaşilikte namaz bahsini anlatan el yazması eserlerden biri de “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet”dir. Hacı Bayram Veli Üniversitesi’ne bağlı Türk Kültürü Açısından Hacı Bektaş-ı Velî Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi kütüphanesinde “B 279 Dossier 112” arşiv numarasıyla ve *Bektaşi Erkannamesi* adıyla kaydedilen el yazması eserin bir bölümü “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adını taşımaktadır. Erkännâme olduğu anlaşılan² metnin kim tarafından kaleme alındığı belli değildir. Ancak ketebe kısmında “sene 314 28 Şa’bani’l-mu’azzam” tarihi düşülmüştür ki, bu tarih miladi 1 Şubat 1897 tarihine karşılık gelmektedir. “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adlı bölüm dört pozdan ve sekiz sayfadan oluşmaktadır.

² Bir metnin erkännâme olarak kabul edilmesi için gerekli ölçütler için bk. (Özdemir ve Özdemir, 2022: 72-90).

Çalışmamızda “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adlı bölümün içerik analizi yapılarak bu metne göre Bektaşilerin nasıl namaz kıldığı izah edilmiştir. Ardından transliterasyonu yapılan metnin orijinali verilmiştir. Metnin transliterasyonunda konuşmalar anlaşılır olması bakımından eğik [italik] şekilde, tarafımızdan yapılan ekler de köşeli parantez [ek bilgi] içinde verilmiştir.

Bulgular

“Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adlı metinde iki rekâtli namazların nasıl kılınacağı okunması gereken sure ve dualarla birlikte izah edilmiştir. Metinde önce ikamet nasıl okunacağı kayda alınmış, daha sonra namazın nasıl kılınacağı açıklanmıştır. Başlıkta ezan da anılmasına rağmen, metinde ezana yer verilmemiştir.

İkametin okunuşu: “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adlı bölüm, ikamet metniyle başlamaktadır. Bilindiği üzere ikamet, farz namazlara başlamadan önce okunan ve ezanla büyük benzerlik gösteren bir metindir. Ezan, namaz vaktinin girdiğini, ikamet ise namazın kılınmakta olduğunu bildirir (Akyüz, 2000: 16-17). Günlük farz namazlardan önce ezan ve ikamet okunması farz değildir, ancak müstehap olarak kabul edilmektedir (Horasani, 2009: 172). “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet”e göre ikamet okunuşu şöyledir:

Allahü ekber Allahü ekber (2 defa)
Eşhedü en lâ ilahe illallah (2 defa)
Eşhedü enne Muhammeden resûlullah (2 defa)
Eşhedü enne emirü'l-mü'minine °Aliyyen veliyyullah (2 defa)
Hayya °ale's-salât (2 defa)
Hayya °ale'l-felâh (2 defa)
Kad kâmeti's-salât (2 defa)
Allahü Ekber (2 defa)
La ilahe illallah (1 defa)” [Poz 2188]³

“Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adlı metinde ikamet okunuşu Caferi fıkhına uygun olarak verilmiştir. Caferi ilmihallerinde de ikamet okunuşu yukarıda verildiği gibidir (krş. Horasani, 2009: 173). Sadece “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet”te “Hayya °ale'l-felâh” cümlesinden sonra olması gereken “Hayya °ale'l-hayr'ıl-amel” cümlesi müstensih tarafından unutulmuş olsa gerektir.

³ “Allah büyüktür-uludur. / Tanıklık ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. / Tanıklık ederim ki, Muhammed Allah'ın elçisidir. / Tanıklık ederim ki, Müminlerin emiri Ali Allah'ın velisidir. / Kalkın namaza. / Acele edin kurtuluşa. / Koşun en hayırlı amele. / Namaz başlamak üzeredir. / Allah büyüktür-uludur. / Allah'tan başka ilah yoktur.”

Niyet: İkamet okunduktan sonra sıra niyet etmeye gelir. “Neveytü en asle el-hâceti rızâen lillahi li-vücûbihi kurbeten ilallahi Te°âla” [Asıl haccetin yerine gelmesi için O’nun rızası, vechinin hürmetine Allah’a yakınlık için niyet eyledim] denilerek niyet edilir [Poz 2188].

Birinci rekât: Niyet edildikten sonra Fatiha suresi ve ardından zammı sure yani kısa sure okunur. Kıyamdayken eller bağlanmayıp yan taraflarda aşağı doğru salınır. “Allahu ekber” denilerek tekbir alınır ve rükûa varılır. Rükûda iken üç kere “Sübhâne rabbiye’l-°azim ve bi-hamdihi” [Bütün varlıklardan en yüce olan Rabbim, her türlü kusur ve eksiklikten münezzehtir. Ben O’na hamd etmedeyim] denilir. Rükûdan kalkılırken “Semi° Allahü limen hamideh ve elhamdü lillahi rabbi’l-°âlemin” [Allah kendisini öveni duyar. Övgüler âlemlerin rabbi olan Allah’a aittir] denilir ve kıyama geçilir. Kıyamdan sonra secdeye varılır. Secdede iken “Sübhâne rabbiye’l-â°la ve bihamdihi” [Bütün varlıklardan en yüce olan Rabbim, her türlü kusur ve eksiklikten münezzehtir. Ben O’na hamd etmedeyim] denilir. İki kere secdeye varıldıktan sonra tekrar kıyama geçilir. Böylece namazın ilk rekâtı tamamlanmış olur [Poz 2190]. Namazın ilk rekâtındaki tüm hususlar, okunan sureler ve dualar yine Caferi fıkhıyla birebir aynıdır (krş. Horasani, 2009: 180-199). Özellikle ellerin bağlanmayıp yanlara doğru salınması burada dikkat çekmektedir. Caferi fıkhında yer alan bu husus, “Der-Beyân-ı Ezân ve İkamet” adlı metinde açıkça belirtilmiştir.

İkinci rekât: İkinci rekâtın başında yine Fatiha suresi ve zammı sure yani kısa sure okunur. İlk rekâttan farklı olarak “Allahu ekber” deyip tekbir getirildikten sonra kunuta durulur. Kunut, ellerin birleştirilerek yüz hizasına kaldırmak ve avuç içini gökyüzüne doğru tutmaktır. Eller kunutta iken kunut duası şu şekilde okunur: “Besmele. Lâ ilâhe illâllahü’l-halîmü’l-kerîm. Lâ ilâhe illâllahi’l-°aliyyi’l-°azim. Sübhânallahi Rabbi’s-semavâti’s-seb°a ve rabbi’l-arzenî’s-seb°a ve mâ fevkahünne vemâ beynehünne vemâ tahtehunne ve rabbi’l-°arşı’l-azîm. Rabbenâ aġfir lena verhamnâ va°fi anna fi’d-dünya ve’l-ahirati ve elhamdü lillahi Rabbi’l-°âlemin.” [Allah’tan başka ilah yoktur. O halimdir, hekimdir (hikmet sahibidir). Allah’tan başka ilah yoktur. Yücedir. Azamet sahibidir. Noksan sıfatlardan münezzehtir. Yedi göğün sahibi, rabbi ve yedi yerin rabbidir. Ve onların üzerindeki, onların arasında-kilerin, onların altındaki, onda bulunanların ve yüce arşın sahibi O’dur. Rabbimiz bizleri bağışla. Bizlere merhamet et ve bize afiyet ver. Bizleri dünyada ve ahirette bağışla. Övgüler sanadır âlemlerin rabbi olan Allah’ım]. Kunut duası tamamlandıktan sonra rükûa varılır ve rükûda iken üç kere “Sübhâhe rabbiye’l-°azîm ve bi-hamdihi” [Bütün varlıklardan en yüce olan

Rabbim, azamet sahibidir. Ben O'na hamd etmedeyim] denir. Rükûdan “Semi° Allahü limen hamideh ve'l-hamdülillahi rabbi'l-°âlemin” [Allah kendisini öveni duyar. Övgüler âlemlerin rabbi olan Allah'a aittir] denilerek kalkılır ve tekrar kıyam durumuna geçilir. Kıyamdan sonra birinci rekâta olduğu gibi yine tekbir getirilerek secdeye varılır. Secde iki keredir. Her ikisinde de “Sübhâne rabbiye'l-°ala ve bihamdihi” [Bütün varlıklardan en yüce olan Rabbim, her türlü kusur ve eksiklikten münezzehtir. Ben O'na hamd etmedeyim] denilir. “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adlı eserde ikinci rekâta gösterilen kunut, aynı şekilde Caferi fikhında da bulunmaktadır. Kunut duası olarak farklı dualar okunabilmektedir (krş. Horasani, 2009: 204).

Tahiyat/Teşehhüd: Secdeler tamamlandıktan sonra iki diz üstü oturulur. Bu durumdayken, “Eşhedü enlâ ilâhe illallahu vahdehu la şerike leh. Ve eşhedü enne Muhammeden °abduhu ve resûluhi. Ve eşhedü enne emirü'l-mü'minine °Aliyyen veliyyullah vasiyy-i Resûlullahi. İmâman bi'l-hakkı'l-Hasan ve'l-Hüseyin. Allahümme bârik °ala Muhammed ve âl-i Muhammed kemâ bârekte °ala İbrâhime ve âl-i İbrâhim inneke hamidün mecîd. Allahümme salli °ala Muhammed ve âl-i Muhammed. Kemâ salleyte °ala İbrâhim ve âl-i İbrâhim inneke hamiden mecîd. Es-selâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyi ve rahmetullahi ve berekatuhu. Esselâmu °aleyne ve °ala °ibâdillahi's-sâlihîn” [Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun tek olduğuna ve ortağı bulunmadığına şehadet ederim. Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet ederim. Müminlerin emiri Ali'nin Allah'ın velisi ve Allah Resulü'nün vasiyi olduğuna şehadet ederim. Hasan ve Hüseyin'in hak imam olduğuna da şehadet ederim. Allah'ım, İbrahim ve ailesini bereketli kıldığın gibi Muhammed ve ailesini de bereketli kıl. Kuşkusuz sen çok övgüye layıksın ve şerefliisin. Allah'ım Muhammed ve ailesinin üzerine esenlik ver İbrahim ve ailesine esenlik verdiğin gibi. Kuşkusuz sen övgüye layıksın ve şerefliisin. Selam senin üzerine olsun ey Nebi. Rahmet bereket de sana olsun. Selam üze-rimize ve Allah'ın salih kullarının üzerine olsun] denilir. En sonunda kibleye dönük olarak “Es-selâmü °aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtuhu” [Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun] denilerek selam verilir. Üç kere “Allahü Ekber” deyip üç kere tekbir getirilir ve her tekbirde eller kaldırılır. Böylece namaz tamamlanmış olur.

Tesbihat: Namaz bittikten sonra aşağıdaki tesbihat okunur: “Eşhedü en lâ ilahe illallahu vahdehu lâ şerike leh. Lehü'l-hükmü ve lehü'l-hamdi yuhyi ve yumitu ve hüve °ala küllü şeyin kadîr. [Allah'tan başka ilah yoktur. O birdir, ortağı yoktur, mülk ona aittir, hamdler de ona layıktır, her çeşit hayır O'nun elindedir. O her şeye kadirdir]. Besmele. İnnemâ yüridallahü li-

yüzhibe °ankumu'r-ricse ehle'l-beyti ve yütahhireküm tathira. [Kuşkusuz Allah siz Ehlibeyt'ten her türlü kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmayı diler - Ahzap Suresi 33. Ayet-]. İlahi bâ-hassı safâteke ve bi-°izz-i celâleke ve bi-°âzame esmâ'ike ve bi-°ismetehu enbiyâ'ike ve bi-nûri evleyâ'ike ve bedem-işühedâ'ike es'elüke ziyâdeten fi'l-°ilmi ve barekte fi'r-rızka ve tevbete kable'l-mevt ve necâten mine'n-nâre ve duhûlen fi'c-cennete ve °âfiyetuhu fi'd-dünya ve şefâ°ate Resûlullahi sallallahü °aleyhi ve alihi fi'l-°akibi. Allahümme bi-hakkı'l-Hüseyin ve ceddehu ve ebihi ve ümmihi ve uhyihi ve büniyyehu hallisna min külli hemmin ve gammin bima innâ fihi ilahi bi-rahmetike yâ erhame'r-rahimin. Ve yâ hayrû'n-nâsırine ilahi â°mâlinâ kaliletten ve hâcâtına kesireten ve ente °alim basir. Rabbi anni müssenni eddarr ve ente erhame'r-râhimin ilahi bi-hürmete hamsetellezi sadisehum Cebrâ'ile es'elüke inne tekaddi [Poz 2191] havâyicni ve terda anni fi'd-dünya ve ilka yâ seyyidina ve mevlâna. Âmin. Ya mu°in ve selâm[un] °ale'l-mürselin ve'l-hamdü lillahi rabbi'l-°âlemin ilahi bi-hürmete sırr-ı sureti'l-Fâtihâ. [Allah'tan başka ilah olmadığına tek ve ortağı olmadığına şهادet ederim. Hüküm O'na aittir ve övgü de. O yaşatır ve öldürür. Her şeye güç yetiren odur. Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla. Kuşkusuz Allah siz Ehlibeyt'ten her türlü kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmayı diler. Allah'ım özel sıfatların, izzet ve celalinin, yüce isimlerinin, peygamberlerinin, masumiyetin, veli kullarının nuru, şehitlerin kanlarının hakkı için ilmimin artmasını, rızkımın bereketlenmesini, ölmeden önce tevbe etmeyi, ateşten kurtuluşu, cennete girmeyi, dünyada afiyeti, Resulullah'ın şefaatini öbür dünyada istiyorum. Allah'ım, Hüseyin ve dedesinin, babasının, annesinin ve çocukların hakkı için bizleri tüm gam ve kederden kuru ve kurtuluş ver ey merhametlilerin en merhametlisi, ey yardım edenlerin en hayırlısı. İlahi benim takatim azdır ihtiyaçlarım fazladır, sen bunu bilen ve görensın. Ben evimde sana sena ve yakarışta bulunmaktayım ey merhametlilerin en merhametlisi. O altıncısı Cebrail olan beş kişinin hürmetine takatim ve ihtiyaçlarımı dünyada ve ahrette bilensın, ey efendimiz, velimiz. Âmin. Ey kurtarıcımız. Selam olsun peygamberin üzerine. Övgüler âlemlerin rabbi olan Allah'a aittir. İlahi Fatiha-ı şerifenin suretinin sırrının hakkı için]. Fâtihâ-ı şerife okuya secdeye vara ve secdede bunu okuya. Elhamdulillahi'ş-şükri'llahi rabbenâ tekabbel minnâ bi-hakkı Muhammed ve Haydaren." [Hamd ve şükür Allah'adır. Rab-bimiz Muhammed ve Haydar'ın (Hz. Ali'nin) hakkı için bizlerden kabul eyle].

Yukarıda detaylarını verdiğimiz namazın kılınışı Caferi fıkhına tamamıyla uygundur. Namaz esnasında okunan sure ve dualar, ikinci secdeden önce ellerin kunuta kaldırılması, ellerin bağlanmayıp yanlara doğru salınması,

namaz sonundaki selamın kibleye doğru verilmesi yani başın sağa ve sola çevrilmemesi, yine namazın sonunda kibleye karşı üç kere tekbir getirilmesi gibi hususlar, bütünüyle Caferi fikhına göre kılınan namaza özgüdür (bk. Horasani, 2009). Özetle, “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adlı metne göre Bektaşiler, Caferi fikhına göre namaz kılarlar.

Sonuç

Bektaşî erkânâmelerinin yan metinlerinden biri olan abdest ve namaz risaleleri, Bektaşî tarikatına bağlı dervişlerin yani bir Bektaşî'nin nasıl namaz kılması gerektiğini izah eden metinlerdir. “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” adlı metin de Bektaşîlerin nasıl namaz kılması gerektiğini anlatan kısa ancak özlü bir metindir. Her ne kadar metnin adı “Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet” olsa da ezana yer verilmemiş ancak ezanla neredeyse aynı olan ikamete yer verilmiş ardından iki rekâtlı bir namazın nasıl kılınacağı sure ve dualarıyla birlikte açıkça yazılmıştır. İncelediğimiz ve günümüz harflerine aktardığımız metne göre Bektaşîler, Caferi fikhına göre namaz kılarlar.

Bektaşîliğin namaz gibi İslam'ın temel ibadetlerine mesafeli olduklarına dair genel kanaat gibi yazılı kaynakları olmadığı da Türk toplumunda yaygın olarak bilinen yanlışlardandır. Bektaşîliğin yazılı kaynakları vardır ve bunlardan biri de erkânâmelerdir. Bektaşî erkânâmelerinin kâmilen günümüz harflerine hatta günümüz Türkçesine aktarılması son derece önem taşımaktadır. Çünkü Bektaşîliğin kolektif belleğini temsil eden erkânâmeler vesilesiyle Bektaşîliğin inanç ve ibadet esasları Türk toplumuna doğru şekilde tanıtılacak, başta Bektaşî fıkraları olmak üzere Bektaşîlik hakkındaki kirlî bilgi kaynaklarının yarattığı tahribat onarılacaktır.

Kaynaklar

- Akyüz, Vecdi (2000). “İkamet”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.22. İstanbul: TDV Yayınları, 16-17.
- Horasani, Huseyn Vahit (2009). *Tam İlmihal*. Çev. M., D. Aksu. İstanbul: Caferider Yayınları.
- Maden, Fahri (2010). “XIX. Yüzyılda Hacı Bektaş Veli Tekkesi'nde Yapılan Tamirlerle İlgili Arşiv Belgeleri”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 55: 311-323.
- Öge, Mustafa ve Taş, Kenan Ziya (2022). “Bir Bektaşî Abdest ve Namaz Risalesi: Risâle-i Vudû' ve Namaz Alâ Erkân-ı On İki İmâm”. *E-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 15(1): 298-330.

- Özdemir, Ali Rıza (2020a). “Alevi-Bektaşî Yolunda Dört Kapı Kavramı”. *E-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 13(1): 249-283.
- Özdemir, Ali Rıza (2020b). “Alevi-Bektaşî Yolunda Dört Kapı'nın Makamları”. *E-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 13(2): 713-742.
- Özdemir, Ali Rıza ve Bâki, İsmail (2017). *Alevilik Bildirgesi: Alevi Dedelerinin ve Kanaat Önderlerinin İmzasıyla*. Ankara: Kripto Yayınları.
- Özdemir, Özlem ve Özdemir, Ali Rıza (2022). “Babagân Bektaşîliğinin Kolektif Belleği: Erkânâmeler ve Türkiye'deki Neşri”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15(37): 72-90.
- Şakir, Ziya (1943). *Bektaşî Fıkraları*. İstanbul: Tasvir Neşriyatı.
- Tanman, M. Baha (1996). “Hacı Bektaş-ı Veli Külliyesi”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.14. İstanbul: TDV Yayınları, 459-471.
- Üçer, Cenksu (2018). “Alevî Nitelemeli Ocak/Gruplara Ait Tekke, Zâviye ve Dergâhlardaki Cami ve Mescidler”. *E-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 11(2): 271-307.

Ekler

Ek 1: Der Beyân-ı Ezân ve İkâmet'in Çeviriyazısı

[Poz 2188]

“Der-Beyân-ı Ezân ve İkâmet

Allahü Ekber Allahü Ekber 2 [kere]

Eşhedü en lâ ilahe illallah 2 [kere]

Eşhedü enne Muhammeden resûlullah 2 [kere]

Eşhedü enne emirü'l-mü'minine °Aliyyen veliyyullah 2 [kere]

Hayye °ale's-salat 2 [kere]

Hayye °ale'l-felâh 2 [kere]

Kad kâmeti's-salât 2 [kere]

Allahü Ekber 2 [kere]

La ilahe illallah 1 [kere]

Ba°de'l-kâmet bu niyyeti ide *neveytü en asle el-hâceti rızâen lillahi li-vücûbihi kurbeten ilallahi Te°âla* deyüb iftitâh tekbirini ala.

Fâtiha ve zammı sûreden sonra tekbîr alub rukû°a vara. Üç kerre *Sübhâne rabbiye'l-°azim ve bi-hamdihî*, ba°dehu *Semi° Allahü limen hamideh velhamdü lillahi rabbi'l-°âlemin* deyüb kıyam ide.

Ve secdelerde *Sübhâne rabbiye'l-âla* ve *bihamdihî deyüb rek'at-ı sâniyye kıyâm* ide.

Yine Fâtiha ve zammı sûreden sonra tekbîr alub rükû° itmezden mukad-dem ellerini kaldırub kunût du'âsını okuya. *Besmele. Lâ ilâhe illâllahü'l-halîmü'l-kerîm. Lâ ilâhe illallahî'l-°aliyyî'l-°azim. Sübhânallahi Rabbî's-semavâtî's-seb'ca ve rabbî'l-arzenî's-seb'ca ve mâ fevkahünne vemâ beynehünne vemâ tahtehünne ve rabbî'l-°arşî'l-°azîm. Rabbenâ aġfir lena verhamnâ vaġfi anna fî'd-dünya ve'l-ahirati ve elhamdü lillahi Rabbî'l-°âlemin deyüb rükû°* ide.

[Poz 2189]

Üç kerre *Sübhâhe rabbiye'l-°azîm* ve *bi-hamdihî* diye.

Ba°dehu *Semi° Allahü limen hamideh ve'l-hamdülillahi rabbî'l-°âlemin deyüb kıyâm* ide.

Ba°dehu tekbîr alarak iki kerre secde ide ve secdelerde yine *Sübhâne rabbiye'l-°ala* ve *bihamdihî* diye.

Ba°dehu kalka tehiyyâta otura ve tehiyyâtda bunu okuya: *Eşhedü enlâ ilâhe illallahu vahdehu la şerike leh. Ve eşhedü enne Muhammeden °abduhu ve resûluhi. Ve eşhedü enne emirü'l-mü'minine °Aliyyen veliyyullah vasiyy-i Resûlullahi. İmâman bî'l-hakkî'l-Hasan ve'l-Hüseyin. Allahümme bârik °ala Muhammed ve âl-i Muhammed kemâ bârekte °ala İbrâhime ve âl-i İbrâhim inneke hamidün mecid. Allahümme salli °ala Muhammed ve âl-i Muhammed. Kemâ salleyte °ala İbrâhim ve âl-i İbrâhim inneke hamiden mecid. Es-selâmü aleyke eyyuhe'n-nebiyyi ve rahmetullahi ve berekatuhu. Esselâmu °aleyna ve °ala °ibâdillahî's-sâlihîn.*

Ba°dehu *es-selâmü °aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtuhu* deyüb kibleye karşı imâ iderek selâm vire ve üç kerre Allahü Ekber deyüb her tek-birde ellerini kaldıra.

Ve namazda her

[Poz 2190]

tekbîri alurken bayram namazındaki gibi ellerin kaldıra.

Ve kıyâmlarda olduġu hâlde ellerin bağlamayub yanlarına salıvire.

Ve ba°de's-selâm bunu okuya: *“Eşhedü en lâ ilahe illallahu vahdehu lâ şerike leh. Lehü'l-hükmü ve lehü'l-hamdî yuhyi ve yumitu ve hüve °ala küllü şeyin kadîr. Besmele. İnnemâ yüridallahü li-yüzhibe °ankumu'r-ricse ehle'l-beyti ve yütahhîreküm tathira. İlahî bâ-hassı safâteke ve bi-°izz-i celâleke ve bi-°âzame esmâ'ike ve bi-°ismetehu enbiyâ'ike ve bi-nûri evleyâ'ike ve*

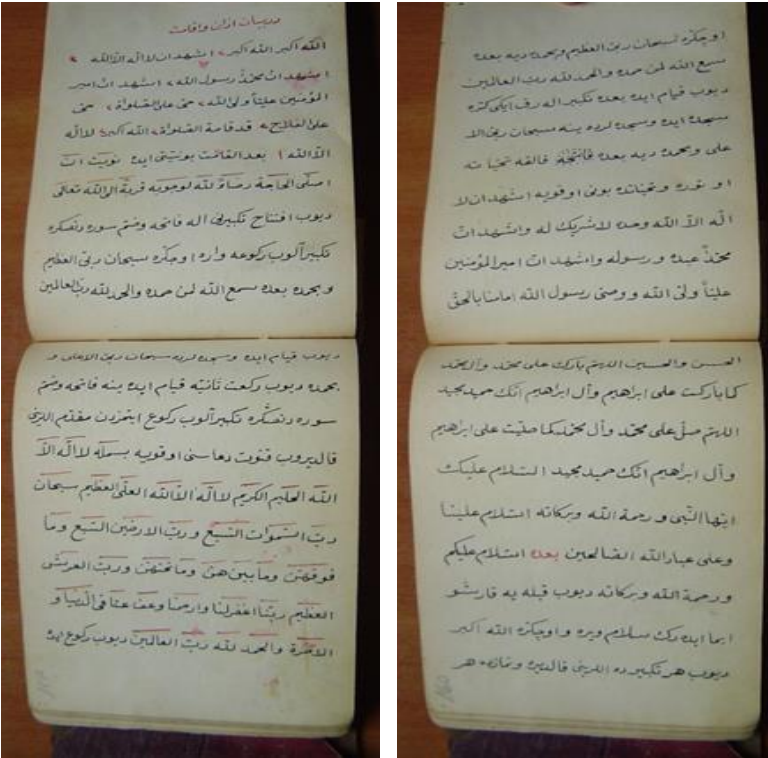
be-dem-işühedâ'ike es'elûke ziyâdeten fî'l-°ilmi ve barekte fî'r-rızka ve tev-
bete kablê'l-mevt ve necâten mine'n-nâre ve duhûlen fî'c-cennete ve °âfi-
yetuhu fî'd-dünya ve şefâ'ate Resûlullahi sallallahü °aleyhi ve alihi fî'l-
°akibi. Allahümme bi-hakkî'l-Hüseyin ve ceddehu ve ebihi ve ümmihi ve uh-
yihî ve büniyyehu hallisna min külli hemmin ve gammin bima innâ fihi ilahi
bi-rahmetike yâ erhame'r-rahimin. Ve yâ hayrû'n-nâsırine ilahi ô'mâlinâ
kaliletên ve hâcâtina kesireten ve ente °alim basir. Rabbi anni müssenni ed-
darr ve ente erhame'r-râhimin ilahi bi-hürmete hamsetellezi sadisehum
Cebrâ ile es'elûke inne tekaddi

[Poz 2191]

havâyicni ve terda anni fî'd-dünya ve ilka yâ seyyidina ve mevlâna.
Âmin. Ya mu°in ve selâm[un] °ale'l-mürselin ve'l-hamdü lillahi rabbi'l-
°âlemin ilahi bi-hürmete sırr-ı suretî'l-Fâtihâ. Fâtihâ-ı şerife okuya secdeye
vara ve secdede bunu okuya. Elhamdulillahî ş-şükrillahi rabbenâ tekabbel
minnâ bi-hakkı Muhammed ve Haydaren.”

Temâm şod ve's-selâm °ala men etba° il-hüdâ.

Ek 2: Der Beyân-ı Ezân ve İkâmet'in Orijinal Metni

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Teşekkür: Bu çalışmanın Osmanlı Türkçesi ve Arapça okumalarında katkısı olan Prof. Dr. Kenan Ziya Taş, Dr. Mustafa Öge ve Atıla Gölcük'e; ayrıca metni okuyarak önerilerde bulunan Dursun Gümüšoğlu'na; el yazmasını dijital ortamda tarafıma ileten Prof. Dr. Ahmet Taşğın'a teşekkür ederim.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Acknowledgement: I would like to thank to Prof. Dr. Kenan Ziya Taş, Dr. Mustafa Öge, and Atıla Gölcük, who contributed to the Ottoman Turkish and Arabic readings of this study; also to Dursun Gümüšoğlu, who read the text and made suggestions; also to Prof. Dr. Ahmet Taşğın, who sent the manuscript to me digitally.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.